

ASOCIACIJA „ANTAKALNIEČIŲ BENDRUOMENĖ”
Antakalnio g. 17, Vilnius

Vilniaus miesto savivaldybei, savivaldybe@vilnius.lt
Vilniaus miesto savivaldybės administracijos
direktoriui Povilui Poderskiui, povilas.poderskis@vilnius.lt
Lietuvos architektų rūmams, info@architekturumai.lt
Lietuvos architektų sąjungai info@architektusajunga.lt
Andriui Bakšiui, andrius.baksys@gmail.com
Agnei Vencienei, agne.venciene@vilniausvystymas.lt

2020-04-16 Nr. SD-2020/04/16

DĖL TARPTAUTINĖS VERTĖS SAPIEGŲ REZIDENCIJOS, TRINITORIŲ VIENUOLYNO IR LIGONINĖS STATINIŲ KOMPLEKSO (KODAS 762) TERITORIJOS DALIES IR JO PRIEIGŲ IDĖJOS ATVIRO ARCHITEKTŪRINIO PROJEKTO KONKURSO SĄLYGŲ TECHNINĖS UŽDUOTIES

Asociacija „Antakalniečių bendruomenė“, konsultuodamasi su įvairių sričių specialistais, išanalizavo pateiktas užduoties sąlygas ir teikia pasiūlymus rengėjams pateikto dokumento tobulinimui. Galime pasidžiaugti, kad parko tvarkymui bus skelbiamas konkursas. Tam, kad projektas atlieptų Vilniaus gyventojų lūkesčius, norėtume prisidėti tinkamai bendromis jėgomis suformuojant aiškią užduotį.

2019-10-08 vykusios konferencijos „Architektūros kokybė: integruotas požiūris į kultūros paveldą“ metu priimtoje rezoliucijoje pažymėta, kad: „šiuo metu parengtas projektas (Valstybinio Sapiegų parko tvarkymas ir pritaikymas lankymui ir tausojančiam naudojimui), kuriuo norėta atkurti barokinę XVII ar XVIII a. išvaizdą, *nėra tinkamas parko tvarkymo sprendimas*, nes: 1) nėra pakankamai išdiskutuotas su visuomene ir specialistais; 2) nėra pakankamai pagrįstas tyrimais; 3) nėra deramai įvertintas dabartinis urbanistinis kontekstas; 4) nėra iki galo įvertintas poveikis gamtai, ypač parke perinčioms paukščių rūšims; 5) nėra pasirengta užtikrinti projekto sprendinių ilgalaikį tvarumą. Todėl nuspręsta rengti architektūros konkursą, kurio pagrindinis tikslas - *Istorinio barokinio parko respektavimas esamo parko audinyje*“. Asociacija šioms mintims pritaria.

Pastabos pateiktai Projektavimo programai

1. Dėl pavadinimo. Siūlytume suprantamesnį techninės užduoties pavadinimą, pvz. ***Sapiegų parko ir aplinkos sutvarkymo architektūrinės idėjos konkursas***. Juolab, kad užduoties 4.2 (20 pav.) ribos nesutampa su specialiojo plano ribomis, t.y. į planuojamą teritoriją nepatenka *Trinitorių vienuolyno kompleksas*. Nereiktų naudoti buvusios ligoninės termino. Taip pat siūlytume trumpinti Sapiegų parko ir aplinkos sutvarkymo tikslus, atsisakant deklaratyvių nuostatų. Pvz., siūlytume taip suformuluotus tikslus:

Paskirtis - sutvarkyti parką kaip ekologiniu požiūriu vertingą erdvę jo lankytojų rekreacijai, edukacijai bei esamo paveldo reprezentacijai.

Tikslai:

- parengti Sapiegų parko tvarkybos darbų idėjos pasiūlymą, apjungiant svarbiausius gamtos ir kultūros, paveldo objektus ir juos tinkamai sutvarkant sukurti kultūriškai ir estetiškai patrauklią miesto viešąją aplinką;
- istorinio barokinio parko respektavimas esamo parko audinyje;
- parko kultūros paveldo autentiškų elementų visumos išsaugojimas (parkas turi būti tvarkomas saugant viską, kas jame yra vertinga, o restauruojama tik išsamiais tyrimais nustatyti atskiri istorinio parko elementai, nesiūlant atkurti daugiau, nei tai yra objektyviai būtina ir to, ko patikimai nerodo tyrimų duomenys).

Toliau tikslai gali būti konkretizuojami kiekvienai funkcinei zonai nurodytai 4.2 (20 pav.), jeigu to reikia, atsisakant dviprasmybių ir deklaracijų.

Vienas iš teisingiausių pastebėjimų dokumente: „Rūmams praradus reprezentacinę funkciją, barokinis sodas taip pat prarado reprezentacinį statusą“. Iš to logiškai išplaukia ir kitas papildomas teiginys, kurį galima būtų akcentuoti Projektavimo programos tikslų sąrašė – rūmuose ruošiantis įsikurti ŠMC, parkas taip pat ateityje neturėtų būti verčiamas „reprezentaciniu“ (o tik rekreaciniu, kultūriniu, edukaciniu ir pan.).

Bet kuriuo atveju būtų svarbu išryškinti esminius principus, dėl kurių mūsų požiūriu jokių kompromisų negali būti:

- ilgalaikė gamtos paveldo apsauga (jautrios ekosistemos su visa eile saugomų rūšių),
- kultūros paveldo apsauga (daugiasluoksnių, įskaitant ir želdinius),
- visuomenės intereso apsauga (parkas nėra muziejus ir ne priedas prie Techparko),
- laikytis visuotinai priimtinių konservavimo ir restauravimo principų projektuojant (negalima selektyviai traktuoti parko istorijos),
- paties konkurso skaidrumas (turi būti aiškūs kriterijai ir nepriklausomi vertintojai).

4.2. Dėl projektavimo užduoties – schemos (20 pav., 23 psl.). pateikta schema ydinga: pažymėti ne visi įėjimai į parką. Nėra pažymėtas net įėjimas iš rūmų per pagrindinius vartus, tačiau kitoje vietoje reikalaujama užtikrinti ryšius tarp rūmų ir parko. *Jei įėjimai nėra iš anksto nuspręsti ir būsimiesiems konkurso dalyviams paliekama teisė siūlyti savus sprendimus, tai kam konkurso medžiagą perkrauti neaiškios paskirties informacija?*

Dėl nustatytų funkcinių zonų. Antakalnio bendruomenės centro aplinka yra nurodyta netinkamai. Bendruomenės aktyvios veiklos zona, kuri naudojama parke nuo 2014 m. yra erdvė esanti šalia šiltnamio. Šiltnamis yra pastatų komplekso sąrašė ir dalis jo naudojama pagal paskirtį (esamas jo plotas padalintas: vienoje šiltnamio dalyje yra nuomininkas - maitinimo įmonė, įrengusi lauko terasą, kita šiltnamio dalis – pagal susitarimą skirta bendruomenės veiklai. Nenurodyta Miesto laboratorijos, ku-

riuje vyksta bendruomeninė veikla, vieta ir aplinka. *Nesuprantama koku pagrindu iš anksto apibrėžiamos sąlygos dėl objektų paskirties keitimo, esamos ir jau 6 metus (su savivaldybės pritarimu) tvarkomos erdvės perkėlimo į kitą konkrečiai nurodytą vietą.*

4.3. Dėl reikalavimų teritorijos zonavimo pagal architektūrinį stilistinį charakterį ir veiklų pobūdį jose (24 psl.). Nors yra sutarta, kad barokinė XVII ar XVIII a. išvaizda, nėra tinkamas parko tvarkymo sprendimas, tačiau *4.3.1. rašoma Centrinė Sapiegų rūmų ir parko dalis (1). Prioritetas – barokinio stiliaus bruožų išryškinimas ir atkūrimas:*

- restauruojami esminiai elementai – baroko stiliaus parkui būdingos esminės struktūros, alėjos, bosketai, parteriai, dekoratyviniai baseinai ir kt.

Sapiegų rezidencijos, Trinitorių vienuolyno ir ligoninės statinių komplekso (unikalus objekto kodas 762) Aiškinamajame rašte (pasirašytame Kultūros ministro 2010.04.19. įsakymu 3V-232) pateikiama tokia istorinė medžiaga: „1845-1859 m. Vilniaus plano aiškinamojo rašto dalyje apie žemes ir kito nekilnojamojo turto teisinę priklausomybę nurodyta, kad parkas yra **viešas (publičnij)** ir priklauso miestui. Visas parkas pavadintas kaip „angliškas“.“

Remiantis Florencijos chartija (16 straipsnis), iš esmės nė vienam laikotarpiui nereikėtų teikti pranašumo bet kurių kitų atžvilgiu. Dabartinio parko audinys yra laisvo gamtiško stiliaus, angliško parko stiliaus, kuris beje geriau atliepia šių laikų aktualijas. Klimato kaitos krizės akivaizdoje, būtinybei saugoti biologinę įvairovę, būtina išsaugoti brandžius medžius. Tuo tarpu konkurso sąlygose nurodyti barokiniai elementai (bosketai, parteriai, fontanai, tai ką mes ir matėme neįgyvendintame projekte), ne tik nedarnūs, nėra pakankamai pagrįsti tyrimais, bet ir neužtikrins projekto sprendinių ilgalaikio tvarumo,.

- stiprinami ir užtikrinami funkciniai, vizualiniai ryšiai su pagrindiniais Sapiegų rūmais, Trinitorių bažnyčia ir vienuolynu bei kitais ansamblio pastatais ir kitomis parko dalimis.

Paminėtos nuostatos prieštarauja tekstui, įrašytam dalyje „Esamos padėties įvertinimas“ (8 psl.): „Ašinė jungtis tarp parko ir trinitorių bažnyčios su vartais (nugriauti XX a.) buvo sunaikinta XIX a. pastačius ligoninės pastatus)“. Tokius reikalavimus galima būtų įgyvendinti nebent pasitelkus šiuolaikines medijos priemones, įrengiant interaktyvias ekspozicijas pvz. Sapiegų rūmuose. Bet ne dabartiniame parko audinyje. Baroko dominavimas neturėtų būti išryškintas kaip absoliutus prioritetas. Barokinių elementų atkūrimas svarbus, tačiau – tai neturėtų būti daroma kitų prioritetų ir kitų vertybių sąskaita. Nesinorėtų, kad tai būtų dar vienas kičinio restauravimo pavyzdys. Pastaruoju metu daugelyje pasaulio šalių egzistuoja ypatingai jautrus požiūris į bet kokios epochos parkų, pastatų restauravimą, dažniausiai prioritetą atiduodant kultūringai, kokybiškai konservuojant esamus, išlikusius architektūros elementus.

4.3.5. Dėl Antakalnio bendruomenės centro aplinkos. Prioritetas – patogus, įvairioms funkcijoms pritaikytas suplanavimas, išsaugant vertingiausias gamtines erdvines parko struktūras ir elementus. Teritorijoje numatyti: edukacinio daržo zona, šiltnamį ar oranžeriją, erdvės kūrybinėms jaunimo veikloms, įvairaus amžiaus žmonėms skirtas poilsio ir rekreacijos vietas bei įrenginius, sukurti žaliąjį amfiteatro erdvę. (24 psl.) Nelabai suprantama, kaip 5 funkcinėje zonoje greta esančių dviejų vaikų žaidimų aikštelių, lauko teniso stalo galėtų tilpti visos išvardintos veiklos. Norime priminti, kad bendruomenės pastangomis rekreacinė zona su įrenginiais ir šiltnamiais bei

skroblų gyvatvorė jau yra ir reiktų apie tai informuoti projekto pareiškėją bei pakoreguoti planus bei zonavimą. Siūloma kurti amfiteatrą į gatvės pusę iš „esamo tereno“. Į gatvę atsuktas amfiteatras juk beprasmis, nes nuo gatvės sklindantis triukšmas trukdys bet kokiai veiklai, kur reikia klausytis ir girdėti. Nusprendus dėl amfiteatro, turėtų būti nurodyti reikalavimai – galimybė apsisaugoti nuo Antakalnio g. triukšmo ir taršos.

4.4. Dėl „Pateikti išvadas ir rekomendacijas dėl esamų medžių išsaugojimo, šalinimo, genėjimo, formavimo, gydymo ir t.t.“ Šios išvados ir rekomendacijos juk jau seniausiai yra pateiktos, tačiau užduotyje apie jas informacijos nėra. Kam tai daryti iš naujo? Tačiau paskutinėje pastraipoje jau kalbama apie galimus medžių kirtimus, nes prioritetas lieka barokinis aspektas, barokinės erdvės idėjos „grynumas ir vientisumas“ iškeliamas aukščiau už natūraliai jau esančios bioįvairovės išsaugojimą. Kiekvienas natūraliai išaugęs augalas, gerai prižiūrimas, vizualiai atrodo gražiai, ką puikiai demonstruoja Berlyno centrinis miesto parkas. Norėtųsi kuo mažiau dirbtinai „suestetinto“ augalų sodinimo. Šiuo atveju - ne želdiniai turėtų taikytis prie baroko, o barokas (jeigu idėja bus nepakeista) prie želdinių

4.4. Dėl „Parke turi būti išsaugota jo ekologinė vertė: biologinė įvairovė, brandūs medžiai, sąlygos gyvuoti ekosistemai su įvairiomis esamomis paukščių, vabzdžių, augalų, grybų, kerpių rūšimis.“ 2019 m. atlikti entomologiniai stebėjimai. Nustatytos dvi niūriaspalvio auksavabalio suaugėlių (*imago*) radavietės (2019-06-30 ir 2019-07-15) senose, brandžiose mažalapėse liepose *Tilia cordata* Mil. Radavietės įregistruotos Saugomų rūšių informacinėje sistemoje (SRIS). Sapiegų dvaro parko buveinėje aptikti kito Lietuvos raudonosios knygos sąrašė esančio marmurinio auksavabalio *Protaetia lugubris* Herbst, 1786 veiklos pėdsakai, kitos retos saugomos rūšys.

Atliekant parko tvarkymo darbus reiktų atsižvelgti į retų rūšių esamų buveinių išsaugojimą ir sudaryti sąlygas buveinės tęstinumui, išsaugoti susiklosčiusią ekosistemą, buveinių mikroklimatą. Tvarkant aplinką, svarbu kreipti dėmesį ne tik į želdyno estetinį vaizdą, bet ir į biologinės įvairovės išsaugojimą buveinėje, palikti medžius senolius ir vyresnius juos pakeičiančius medžius, jei jie kelia realią grėsmę - atlikti arboristinius tvarkymo būdus, taikyti gerosios arboristikos praktikos metodus ir priemones, suprojektuoti takus, kuo mažiau pažeidžiančius medžių šaknis (dėl to ir pačius darbus planuoti nenaudojant sunkiosios technikos). Biologinei įvairovei vertingus medžius panaudoti kaip edukacinius objektus. Specialistai rekomenduoja atlikti tolimesnius, detalesnius Sapiegų dvaro parko kaip išskirtinės svarbos gamtinio objekto tyrimus.

4.5. Dėl bendrų reikalavimų visos projektuojamos teritorijos infrastruktūrai: „Numatyti WC ir info centro įrengimą (pvz.: daržininko name)“. Techninėje užduotyje nurodoma įrengti WC kitame parko gale nei numatyta poilsio erdvė, kurioje lankosi ir lankysis daug gyventojų, šeimų su mažamečiais vaikais. WC turėtų būti įrengtas ir seniūnijos pastate (planuojant atskirą įėjimą).

4.5. Dėl bendrų reikalavimų visos projektuojamos teritorijos infrastruktūrai: „Teikti pasiūlymus viso parko teritorijos estetiškai-stilistiškai vientisam aptvėrimui ir galimybei tamsiu paros metu teritoriją uždaryti“. Negalime pritarti siūlymui nakčiai uždaryti teritoriją, nes ji reikalinga žmonių judėjimui. Parko saugumui užtikrinti galėtų būti pasirinktos kitos priemonės nei parko uždarymas nakčiai, pvz. stebėjimo kamerų įrengimas.

4.5. Dėl parko (ir rūmų) lankytojų, teritorijoje dirbančiųjų automobilių parkavimą organizuoti esančioje automobilių parkavimo aikštelėje kitapus Antakalnio g., iš šios automobilių parkavimo aikštelės per Antakalnio g. priešais įėjimo vartus į parką įrengiant reguliuojamą pėsčiųjų perėją.

Pritariame, kad automobilių parkavimas parko teritorijoje yra naikintinas, tačiau techninė užduotis turėtų apsiriboti parko, bet ne aplinkinės infrastruktūros tvarkymu.

Dėl 4.5. „Numatyt vietą/as lauko kavinei/ėms įrengti“. Šiuo metu 8 ha plote yra 4 maitinimo vietos: „Miesto laboratorijos“ kavinė, baras „Bar Kodas“, restoranas „Sakmės“, „Taste map“ kavos namai. Ar tikslinga didinti kavinių kieki?

4.7. Dėl „Parko ir jo prieigų sutvarkymas turėtų būti grindžiamas šiais principais - transporto optimizavimo ir ekologizavimo principais (privačių automobilių eismo mažinimas, transporto priemonių įvairovė, srautų optimizavimas, ekologiško transporto skatinimas) – nurodyto teksto neturėtų būti.

Kitos pastabos:

Dėl aprašo apie želdinius (8 psl.). Aprašant želdinius, remiamasi Wikipedia. Tai nepriimtina, nes jau buvo atlikta įvairių tyrimų. Primename, kad 2019 m. Visuomeninės želdynų ir želdinių komisijos prie Vilniaus miesto savivaldybės išsamiaame tyrime (protokolas Nr. 24 2019. 07.25) pateiktos parko ekspertizės išvados. 2019.06.15 Lietuvos dendrologų draugija su arboristais, ornitologais, etnomologais tyrinėjo Sapiegų parką ir pateikė savo išvadas bei rekomendacijas. Todėl būtų solidžiau, jeigu būtų remiamasi kvalifikuotų specialistų naujausiais tyrimais ir rekomendacijomis.

Dėl Galiojančių teritorijų planavimo ir kitų dokumentų nurodymo. Techninėje užduotyje reiktų išvardinti dokumentus, kuriais turėtų remtis projekto pareiškėjas:

1. Istoriniai tyrimai (atliktų tyrimų kokybė turi būti patikrinta), kurių apimtis turėtų būti numatyta remiantis Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2005 m. birželio 22 d. įsakymu Nr. ĮV-259 patvirtintu Nekilnojamųjų kultūros vertybių atskleidimui reikalingų tyrimų stuomenų apimties aprašu;
2. Gamtinio paveldo tyrimai: dendrologiniai, arboristiniai, entomologiniai, ornitologiniai ir pan.
3. Kiti tyrimai (archeologiniai kt. - visi tyrimai turėtų būti peržiūrėti ir sudarytas bendras jau atliktų ir kitos parko dalies dendrologinių tyrimų suvestinė).
4. Dokumentai, apibūrinantys istorinių želdynų restauravimo principus (Florencijos chartija, Dokumentas dėl istorinių miesto viešųjų parkų).
5. Dokumentai, nustatantys saugomų rūšių, jų buveinių apsaugą.

Techninėje užduotyje liko nepaminėta archeologinė, dendrologinė ir kitų tyrimų medžiagos, kuriomis reikalaujama remtis. Nepaminėtos ornitologų, arboristų, biologų, visuomeninių komisijų išvados, profesionalus vienijančių organizacijų, kitų institucijų raštai dėl Sapiegų parko, kurie 2019 m. buvo teikti Vilniaus miesto savivaldybei..

Prašome susipažinti ir atsižvelgti į teiktas pastabas ir ekspertines išvadas per ankstesnį projekto rengimo periodą – siekiant išvengti jau išdiskutuotų dalykų kartojimo.

Dėl skyriuje „Galiojančių dokumentų apžvalga“ nurodyto nepatvirtinto bendrojo plano (15 psl.). Apžvalga pradedama 2015 metų Vilniaus miesto savivaldybės teritorijos bendrojo planu, kuriame parko vieta pažymėta: teritorija visuomenės poreikiams, specializuotos ir kompleksų teritorijos su dideliu želdinių kiekiu. Toliau pateikiamas (susipažinimui) nepatvirtinto, negaliojančio Bendrojo plano

brėžinys, kuriame 8 ha parko teritorija suskaidoma į zonas ir tik dvi jų pažymimos kaip Bendro naudojimo erdvių, atskirųjų želdynų zona: intensyviai naudojamų želdynų zonos, o trečioji – specializuotų kompleksų zona, į kurią patenka pakankamai daug senųjų medžių, senoji liepa. Pagal nepatvirtinto bendrojo plano brėžinį veiklų zonavimas (20 pav., 23 psl.) yra ydingas, nes neatsispindi, kokios veiklos vyksta parke šiuo metu. *Manome, kad negaliojantys dokumentai negali būti nei cituojami, nei jais remiamasi.*

Dėl Sapiėgų rūmų tolimesnio likimo: Reikalavimuose nurodyta stiprint ir užtikrinti funkcinius, vizualinius ryšius su šiuo pastatu. Tačiau sunku suprasti, kaip tai įmanoma projektuotojui įgyvendinti, kai niekur nėra rašoma apie tolimesnį šio pastato atkūrimo galimybę, laikotarpį ir pastato paskirtį.

Dėl Antakalnio seniūnijos ir jos prieigų sutvarkymo. Projektuotojui turi būti nurodyta pateikti siūlymus paties pastato ir jo aplinkos sutvarkymui.

Programa turi būti smarkiai sutrumpinta, aiški ir nedviprasmiška, vienodai suprantama, joje neturėtų būti nurodyta aiški užsakovo pozicija dėl objektų pasirinkimo, jų paskirties. Norėtume, kad architektūrinio konkurso sąlygos turi būti rengiamos komunikuojant su visuomene, prašome pateikti abiem pusėms priimtinas komunikavimo priemonės. Remiantis vyr. architekto M. Pakalnio žodžiais spaudos atstovams, norėtume tikėti, kad jie bus įgyvendinti: „Šnekėjimasis padeda susišnekėti, kitos galimybės nėra“. Todėl norime, kad būtų išklaudyti suinteresuoti miesto gyventojai, menotyrininkai, kraštovaizdžio architektai ir, gerbiant visų laiką, pateikta atsakingai parengta techninė užduotis.

Į pateiktų projektų vertinimo komisiją Antakalniečių bendruomenė norėtų deleguoti savo atstovus.

Visi rašte minimi dokumentai bus išsiųsti ir pateikti atsakingom institucijom atskiru laišku(pagal poreikį) arba rasite: www.antakalniečiai.lt

Antakalniečių bendruomenės pirmininkė

Edita Kavaliauskienė

